

שמאלו עם הפרוכת, עד שמגיע למקום הארון. הגיע (נכנס ועומד בין הבדים. עפ"י תוספתא. וכ"כ רש"י והרי"ד) – נותן את המחטה בין שני הבדים. [בבית שני שלא היה שם ארון ובדיו, נותן כבין שני הבדים, כאילו היו שם ונותנה ביניהם. אכן היתה שם ו'שתייה' היתה נקראת, גבוהה מן הארץ שלש אצבעות, ועליה היה נותן את המחטה. נג:].

צבר את הקטורת על גבי גחלים [ויש תנא אחר שאמר מפזרה ולא צובר, כדלעיל מט:]. יש מי ששונה צובר חוצה שהיא פנימה לו – מתחיל לצבור בראש המחטה הפונה להיכל שהוא קרוב לגופו, וממשיך פנימה. עפ"י רש"י וש"ר). ויש מי ששונה צובר פנימה שהיא חוצה לו (וממשיך לכיוון גופו). וכן סבר אביי להכריע, שכן שנינו: מלמדים אותו, הזהר שלא תתחיל מפניך שמה תכוח.

יש מפרשים שלא היה מרדד את הקטורת [כקטורת שבהיכל] אלא צובר ומניחה במקום אחד בלבד, פנימה או חוצה כנ"ל (ע' שפת אמת ושיח יצחק).

נתמלא כל הבית כולו עשן. יצא ובא לו בדרך בית כניסתו [כלומר כדרך שנכנס, פניו כלפי פנים], ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון. ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל.

א. לשיטת רבי יוסי ורבי מאיר לא היתה אלא פרוכת אחת, פרופה מן הצפון (וכן דעת רבי יוסי הגלילי וסתם משנה להלן נח: – לפרש"י שם, דלא כהתו"י).

ויש גורסים שלרבי יוסי פרופה מן הדרום, ולרבי יוסי הגלילי וסתם משנה דלהלן [וכן פסק הרמב"ם] היו שתי פרוכות, החיצונה פרופה מן הצפון והפנימית מן הדרום (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א שפת. ע' תו"ט ותפארת ישראל).

ב. ישנם מקורות שונים בספרי הקדמונים שנראה מהם שהכהן הגדול היה מתפלל בבית קדשי הקדשים [ושמא נסתמכו על דברי הברייתא (המובאת בברכות ל.) 'היה עומד בבית קדשי הקדשים – יכוין את לבו כנגד הפרוכת'. וכן נראה בפשטות מתרגום יונתן (מסעי לה, כה)]. ראה בפרטות בספר מגדים חדשים ברכות שם.

ג. מדברי הגרי"ז (ע' בחדושים על מנחות כז:): מבואר שמהתורה צריך להניח במקום הארון בדוקא, שהוא נתקדש בקדושה מיוחדת (וע' גם במשך חכמה הפטרת פקודי]. ואילו בגבורת-ארי (במילואים) נראה שנקט שמהתורה ההקטרה כשרה בכל מקום בבית קדש הקדשים (וכן צדד בשפת אמת נג: ד"ה במשנה).

דפים נב – נד

פז. להיכן ניטל ארון הקודש? אלו דברים נוספים ניטלו עמו?

נחלקו תנאים בדבר; לדברי רבי יהודה, וכן מסר עולא בשם רבי שמעון בר יוחאי: ארון במקומו נגזז. וחכמים אומרים: כלשכת דיר העצים נגזז. ויאשיהו המלך גזזו. ומה ראה על ככה – ראה שכתוב יולך ה' אתך ואת מלכך אשר תקים עליך... – עמד וגזזו (ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף עתה עבדו את ה' אלקיכם ואת עמו ישראל – והלא הארון נתון ועומד שם, אלא לגזזו אמר. וכשיבואו מבבל לא יצטרכו לשאתו משם בכתף, מאחר שהוא גזזו ומונח כאן. מפרשים).

עם הארון נגזזו צנצנת המן ('שמה'-'שמה') וצלוחית שמן המשחה ('דורות'-'דורות' מצנצנת המן) ומקלו של אהרן שקדיה ופרחיה ('משמרת'-'משמרת' מצלוחית) וארגו ששגרו פלשתים דורון לאלקי ישראל (ולקחתם את ארון ה' ונתתם אתו אל העגלה ואת כלי הזהב אשר השבתם לו אשם תשימו בארגו מצדו ושלחתם אתו והלך).

שמח

רבי אליעזר ורבי שמעון אומרים [וכן משמע מסתימת משנתנו]: ארון גלה לבבל (ולתשובת השנה שלא המלך נבוכדנאצר ויבאהו בבבלה עם כלי חמדת בית ה'; ויצא מבת ציון כל הדרה).

דף נג

פת. מה נדרש בסוגיא מהמקראות דלהלן?

א. ונתן את הקטרת על האש לפני ה'.

ב. כי בענן אראה על הכפרת.

ג. וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות ולא ימות.

ד. וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם.

א. ונתן את הקטרת על האש לפני ה' – שלא יתקן מבחוץ ויכניס [להוציא מלבן של צדוקים].

ב. כי בענן אראה על הכפרת – מלמד שנותן בה מעלה עשן (– שם עשב הגורם לעשן לעלות זקוף כמקל. רש"י).

ג. וכסה ענן הקטרת את הכפרת אשר על העדות – מלמד שנותן מעלה עשן. ומיתור הכתוב הוזה למדנו שאף העלה של אותו עשב כשר (אביי); ואף בשאר ימות השנה (רב ששת); ואף לעכב (רב אשי). להלכה אין נוקטים כדברי אביי להכשיר העלה, כי יתור הכתוב בא לדבר אחר (עפ"י לקוטי הלכות. וע' גם בשפת אמת שצדד לרב ששת אין כשר בנתינת עלה).

ולא ימות – למדנו שאם לא נתן מעלה עשן [או שחיסר אחת מכל סמניה] – חייב מיתה.

ד. וכן יעשה לאהל מועד השכן אתם... – כסדר שעושה במדבר, כן יעשה בשילה ובית עולמים – בכל מקום שיהא שכני אתם.

פט. א. הכניס קטורת מחוסרת אחת מסמניה – מה דינו? האם חייב משום ביאה ריקנית?

ב. כיצד צורת ההליכה לאדם הנפטר מן המקדש, וכן לתלמיד הנפטר מרבו?

ג. כיצד פוסע המתפלל לאחר סיום תפילתו?

א. לא נתן בה מעלה עשן, או שחסר אחת מכל סמניה – לא קיים מצוותו (רב אשי) וחייב מיתה. ומלבד שחייב משום ביאה ריקנית (ואל יבא בכל עת... ולא ימות), חייב משום קטורת חסרה. ונפקא מינה כגון ששגג באיסור ביאה ריקנית והויד בהקטרה (רב ששת). או כגון שהויד בשתייהן והכניס שתי הקטרות, אחת שלימה ואחת חסירה (והקטיר שתייהן. ריטב"א); משום ביאה ריקנית אינו חייב שהרי הכניס שלימה אבל משום הקטרת החסירה חייב (רב אשי).

א. הרמב"ם בהלכות עבודת יום הכפורים כתב שאם חיסר מעלה עשן או אחת מכל סמניה – חייב

מיתה, ואילו בקטורת של שאר ימות השנה לא הזכיר הרמב"ם (כלי המקדש ב,ה) אלא חיסר אחת

משאר סמניה. יש מדייקים מדבריו שבקטורת שבכל יום אין חייבים על חסרון מעלה עשן.

ויש סוברים שאין חילוק בדבר (ע' משנה למלך שם ב,ג; טור או"ח קלג ובבית יוסף; אבני נזר או"ח כא;

בית זבול ח"א כה; תורת הקודש ח"א מט-נ; הגהות ר"י בכרך ולקוטי הלכות וחונן דעה).

ב. מרש"י ורבנו גרשום (בכריתות ו) משמע (וכ"מ במחז"ו עמ' 46 ובאבודרהם) שהמקטיר קטורת חסרה חיובו רק משום ביאה ריקנית, והעירו אחרונים על כך מסוגיתנו. ויש ראשונים שכתבו שהמקטיר קטורת חסרה חייב משום איסור 'קטורת זרה' (עפ"י רמב"ם. ע' משנה למלך כלי המקדש ב,ג; מגן אברהם קלב סק"ה. ובשו"ת בית זבול ח"א כה כתב לתרץ דברי רש"י. וע"ע חזו"א זבחים ט, כא; שפ"א כריתות ו; שבט הלוי ח"ה קונטרס המצוות לו; חדושים ובאורים כריתות א,ג).

ג. יש אומרים שלרוב אין חסרון בסממני הקטורת מעכב בדיעבד, ולפי זה אין חייבים עליה משום 'ביאה ריקנית' (עפ"י תוס' הרא"ש). ויש חולקים (ריטב"א. והתוס' ישנים צדדו בדבר).

ד. גם לדברי האמוראים שדרשו מכפל הכתוב לקטורת של שאר ימות השנה או לעכב, חייבים מיתה על חסרון מעלה עשן מהכתוב כי בענן... ולא ימות ונדרש לפניו ולאחריו, לחייב על חסרון מעלה עשן ועל ביאה ריקנית (עפ"י אבן האזל עיה"כ ה,כה).

ה. משמע בסוגיא שכל הפסולים שעבדו בהיכל, כיון שעבודתם פסולה הרי הם לוקים משום 'ביאה ריקנית' (עפ"י מנחת חינוך קפה).

פרטים נוספים בד"ן ביאה ריקנית – במנחות כז-כח.

ב. כהן גדול היוצא מבית קדשי קדשים הולך אחרנית כשפניו כלפי פנים.

בספר שפת אמת נקט כהנחה פשוטה שבין שתי הפרוכות לא הלך אחרנית [ומשום כך העיר על נוסח פיוט סדר העבודה]. ואולם בספר חדושים ובאורים כתב שמשמע שגם בין הפרוכות היה מהלך כדרך כניסתו.

וכן כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראל במעמדם שעומדים על קרבן התמיד בעזרה [והוא הדין ליוצא מהבמה], מצדדים פניהם כלפי המקדש והולכים (- מהלך אחרנית מעט מעט, ומהלך בנחת על צדו עד שיצא מהעזרה (רמב"ם בית הבחירה ז,ד). ויבא שלמה לבמה אשר בגבעון ירושלים... - מקיש יציאתו מגבעון לירושלים לביאתו מירושלים לגבעון).

וכן תלמיד הנפטר מרבו, לא יחזיר פניו וילך אלא מצדד פניו והולך. [וכן נהג רבי אליעזר כשהיה הולך מרבי יוחנן רבו, הולך לאחוריו עד שנכסה מעיניו. וכשריו"ח היה רוצה לילך, היה ר"א גוחן ועומד על מקומו עד שריו"ח מתכסה מעיניו. וכן נהג רבא כאשר נפטר מרב יוסף [שהיה מאור עינים], היה מהלך לאחוריו עד שהיו כרעיו ניגפות ומפנתי הבית מתלכלכים מדם. וכשנאמרו הדברים לרב יוסף ברכו על כך שיהא ראש לכל הכרך].

ג. אמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי, וכן שנינו בברייתא: המתפלל צריך שיפסיע שלש פסיעות לאחוריו ואחר כך יתן שלום. ואם לא עשה כן, ראוי לו שלא התפלל. ויעמוד שם - משל לתלמיד הנפטר מרבו, אם חוזר לאלתר דומה לכלב ששב על קיאו (רב מרדכי).

משום רב שמעיה אמרו: נותן שלום לימין ואחר כך לשמאל. ופירש רבא [שלא כמו שסבר אביי] 'לימין' - לימין שכינה שכנגדו דהיינו לשמאלו. אמר רבי חייא בריה דרב הונא: ראיתי לאביי ורבא שפוסעים שלש הפסיעות בכריעה אחת.

א. יש אומרים שבכריעה אחת מטה ראשו לימין לשמאל ולאמצע, ויש אומרים לכרוע שלש פעמים, בכל פעם שנותן שלום (ע' או"ח קכג; ספר היראה לרבנו יונה).

ב. כתב הרשב"א (בתשובה שפא) שאין ידוע לפסיעות אלו שיעור. וכתבו הפוסקים לפסוע עקב בצד גודל, כהילוך הכהנים.

ג. הסכמת הפוסקים להתחיל הפסיעות ברגל שמאל. וסדר הפסיעות, כתב המשנה-ברורה (קנג ס"ק יג) עפ"י ארחות חיים: פוסע פסיעה קטנה ברגל שמאל, פסיעה גדולה ברגל ימין, ושוב פוסע בשמאל באופן ששתי רגליו ישתוו. ובספר חדושים-ובאורים נטה מכך וכתב שמשמע מסתימת הדברים שבכל אחת משלש הפסיעות הוא מוסיף להתרחק ממקום עמידתו. הלכך פוסע אחת בשמאל, אחת בימין [יביאנה לאחורי שמאלו], ושוב בשמאל [יביאנה לאחורי ימינו], ואחר כך ישוה [כדברי המג"א] בימין את שתי רגליו. ויש דעה הסוברת ש'פסיעה' נחשבת בהנעת שתי הרגלים, כלומר פוסע ברגל אחת ומביא הרגל האחרת ומשוה עמה. ואולם רוב האחרונים אינם נוקטים כן אלא הנעת רגל אחת היינו 'פסיעה' (עפ"י באור הלכה שם).

ד. אין לחזור למקומו עד שיגיע הש"ץ לקדושה, ויש אומרים עד שיתחיל הש"ץ לחזור התפילה. והמתפלל ביחיד, או שליח ציבור עצמו – ימתין כדי הילוך ד' אמות ויחזור (עפ"י שו"ע ורמ"א קכג, ב). וי"א אף יחיד ימתין כדי שיגיע ש"ץ לקדושה או עכ"פ עד שיתחיל החזרה. ובשעת הדחק די בד' אמות (עפ"י משנ"ב).

ה. פירוש מחודש כתב הרי"ד: 'שלש פסיעות בכריעה אחת' – שיעור שלש פסיעות בצעד אחד, כלומר פוסע פסיעה אחת גדולה לאחור.

3. א. איזו תפילה מתפלל כהן גדול בצאתו מן הקודש?
ב. מהם מעשי הכהן לאחר הקטרת הקטורת לפני ולפנים?

א. הכהן הגדול בצאתו מקדש הקדשים מתפלל בבית החיצון (= בהיכל. רש"י ועוד. ויש מי שכתב: בין שתי הפרוכות. עפ"י ריעב"ץ). ולא יאריך בתפלה זו, שלא להבעית את ישראל.

מהו מתפלל, אמרו רבא ורבין בני רב אדא בשם רב: יהי רצון מלפניך ה"א שאם תהא שנה זו שחונה – תהא גשומה [כפי הענין שייראה בראש השנה אם חמים או קריר, היו יכולים לדעת על השנה כולה, ולפי"ז היה מתפלל שאם חמה – לא תהא חמה יותר מדי. ואם קרה – לא תהא קרירה מדי. עפ"י ב"ב קמו ובר"ש ותוס'] וטלולה (כן הוא לפי הגירסה שלפנינו בתענית (כד:). ובירושלמי כאן הגירסה 'גשומה ושחונה וטלולה'), ולא יסור עושה ממשלה מיהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכים לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפילת עוברי דרכים.

בירושלמי מסיים בה: ולא יגביהו שררה זה על זה. והוה שיסד הפייט בסדר העבודה 'לבל רדות עם קדש רב בצעיר' (תוס' ישנים).

ב. לאחר שיצא מבית קדשי קדשים, נטל את דם הפר ממי שהיה ממרס, נכנס למקום שנכנס ועמד במקום שעמד (- בין שני ארון), והוה ממנו אחד למעלה ושבע למטה (ולא יטבול אצבעו ויזה אלא יכניס הדם כאמור. תו"כ עפ"י הכתוב 'הביא את דמו...'). יצא והניחו על כן הזהב שבהיכל. הביאו לו את השעיר. שחטו וקבל במזרק את דמו. נכנס והוה כמו שעשה לדם הפר. יצא והניחו על כן הזהב השני שבהיכל. רבי יהודה אומר: לא היה שם אלא כן אחד בלבד [משום חולשת הכהן יש לחוש שמא לא ישים לב ויחליף בין הדמים, לכן לא היה שם אלא כן אחד ואי אפשר להניח עליו האחד עד שיטול את האחר. נו:], נטל דם הפר והניח דם השעיר [וזה רק לרבי יהודה, אבל לחכמים מניח תחילה דם השעיר על הכן האחד ואח"כ נוטל דם השני. עפ"י גמרא להלן נו:], והוה ממנו על הפרוכת שכנגד הארון מבחוץ, אחד למעלה ושבע למטה. נטל דם השעיר והניח דם הפר והוה ממנו על הפרוכת כמעשה דם הפר. אחרי כן נותן מדמיהם על מזבח הזהב כפי שיבואר.

- א. הלכה כחכמים, ששני כנים היו בהיכל (רמב"ם הל' עבודת יום הכפורים ד, ב).
 הכן שבהיכל נמצא סמוך הפתח שבין ההיכל לקדש הקדשים (כן מבואר מתוך דברי רש"י להלן נח:
 ד"ה מהיכן וד"ה ר"י הגלילי).
 ב. המפרשים נתנו טעם על כך שלא מצאנו וידוי על השעיר הנעשה בפנים, הואיל ועלה עליו
 הגורל לה', הרי זה גנאי להתודות עליו (עפ"י החוקוני פר' אחרי), או מפני שלא היתה בו סמיכה
 ואין וידוי אלא בשעת סמיכה (עפ"י שו"ת בנין שלמה מא).
 ולדעת האברבנאל היה מתודה על שעיר הנעשה בפנים כבשאר חטאות.

דף נד

- צא. א. עד היום הזה שבמקרא, האם משמעותו לעולם?
 ב. האם מותר ואפשר לראות את בדי הארון מבחוץ?

- א. רבה פירש דברי התנאים שאמרו לשמוע מן הכתוב ויהיו שם עד היום הזה שהארון נגנז במקומו, כלומר
 שהוא נמצא שם לעולם. והשיבו בגמרא על כך והוכיחו שלשון עד היום הזה אין משמעותו בהכרח לעולם,
 ואף כשכתוב אצלו שם.
 המפרשים העירו על דברי רש"י בסוטה (מו:): שנקט כדברי רבה כאן, שמשמעותו לעולם. וכן
 נקטו בכמה ספרים [ע' פרי צדיק מטות סוף אות ב; באור הגר"ח קניבסקי שליט"א שקלים ו, א]. ואפשר שאין
 כלל אחיד בדבר (ע' בשפת אמת). ויש שכתבו לישב שהדבר תלוי במחלוקת התנאים והסוגיות
 (עפ"י נודע ביהודה תנינא או"ח פז).

- ב. פירש רב יהודה, וכן שנו בברייתא: ראשי הבדים היו בולטים בפרוכת כלפי חוץ, אבל לא היו מקרעים
 את הפרוכת ויוצאים (ויראו ראשי הבדים... ולא יראו החוצה).
 ואמר רב קטינא: בשעה שהיו ישראל עולים לרגל, מגוללים להם הפרוכת ומראים להם את הכרובים שהיו
 מעורים זה בזה ואומרים להם: ראו חבתכם לפני המקום כחבת זכר ונקבה. ופירש רב נחמן, אף על פי
 שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש ומתו – זה היה רק במדבר, אבל לאחר שהגיעו לבית עולמים
 אין הקפדה על כך [משל לכלה כל זמן שהיא בבית אביה – צנועה מבעלה, כיון שבאתה לבית חמיה –
 אינה צנועה מבעלה].
 הרש"ש צידד לומר שרב אחא בר יעקב שמפרש דברי רב קטינא על צורות הכרובים
 שבכתלים, אינו סובר כרב נחמן, ולדעתו יתכן שאסור להראות את קדש הקדשים.
 וממה שכתב מהרש"א יש לשמוע שעכ"פ בבית שני, לאחר שנתגרשה, אסור להראות. ונראה שאין זה מוכרח
 כי י"ל דוקא לגבי הארון שלא חזר בשני אסור לראותו, משא"כ לגבי הראיית קדש הקדשים.

דף נה

- צב. סדר הזאות הדם לפני ולפנים – כיצד?

נטל הכהן מזרק דם הפר ממזי שהיה ממרס, נכנס לבית קדשי קדשים ועמד בין הבדים והזה באצבעו כלפי
 הכפורת אחת למעלה ושבע למטה. ולא על הכפורת ממש אלא כנגדה, כמצליף המכה ברצועה (המתחיל
 מן הכתפים והולך למטה); אחת – מצדד ידו למטה ומזה כלפי מעלה (כאדם הזורק דבר מלמעלה למטה,

שנב